

Het volk ten baat

Geachte vergadering!

Permitteer mij dat ik met de deur bij u binnenvaak voor deze gelegenheid. Ik ken u te goed om niet te weten dat u gaarne akkoord gaat. Immers elk jaar opnieuw is er belangstelling voor de wezenlijke elementen van de rede, die de partij verenigt.

Ik val in huis met de vraag: Wat maakt een volk tot een volk? Die kwestie is niet zo gemakkelijk te beantwoorden, als het lijkt. Wie weet niet wat een volk is? Daarover praten wij vaak genoeg. Wij lezen iedere dag opnieuw over de volkeren niet in de laatste plaats in de Bijbel waarin wij het woord dikwijls tegenkomen. Wat maakt nu dat wij een aantal of groep mensen onder bepaalde omstandigheden als een volk beschouwen en als zodanig benoemen? De eenvoudigste vragen die wij prompt willen beantwoorden laten ons vaak staan, onze mond alleen maar gevuld met tanden. Is het iets van afstamming en bloedverwantschap? Of bindt juist een gemeenschappelijke taal samen? Kan het zijn dat zeden en gewoonten een factor vormen? Speelt de cultuur een rol? Zou het alleen maar het gezamenlijke gebied zijn waarop wij wonen en werken? Bundelen wetten ons tot één volksgemeenschap of doen dat veeleer religie en Godsverering? Moeten wij niet denken aan veeljarige tradities en een gezamenlijk doorleefde geschiedenis? Zijn het onze gemeenschappelijke vijanden die ons dringen tot eendracht een uniformiteit? Zou het uitsluitend een situatie zijn van lotsgemeenschap die verbonden maakt? Tenslotte zouden wij een volk kunnen zijn, omdat wij simpel inwoners zijn van dezelfde staat. Het is een respectabele opsomming. Is één van de antwoorden alleen slechts goed, of dragen alle gegeven oplossingen iets bij tot begrip? Ik houd het op het laatst genoemde. Zelfs moeten wij geen enkel zware nadruk toekennen, want dan zou de zaak wel eens ondoorzichtiger kunnen worden. Wij hebben contouren geschetst, omtrekken getekend.

Dat is het. Er kan zelfs wel eens iets aan ontbreken. Hoe zit het met sommige minderheden in landen? De Basken bijvoorbeeld. Moeten wij spreken van één volk al zijn zij verdeeld over twee republieken als DDR en de Bondsrepubliek?

Een belangrijk gegeven kwam nog niet ter sprake. Het feit dat de volken bij de Heere God hun ontstaan hebben en bij Hem ook alleen toekomst kunnen verwachten. Het voortbestaan van volken en hun waarachtig welzijn liggen zwaar verankerd in de opdracht van de hoogste Machthebber aan Zijn kerk namelijk: Onderwijs alle volken. Dit grandioze bevel heeft alvast twee consequenties.

Evangelisatieverkondiging mag zich hoe ongunstig het klimaat ook wezen kan niet verengen tot uitsluitend een winnen van zielen voor een leven en een Koninkrijk na dezen. De Evangelieprediking moet een volk als totaliteit aangrijpen. Christus heeft het immers letterlijk aldus gezegd. Zending is derhalve volkszaak. In de tweede plaats kan geen enkele politiek er onderuit de Christus Zijn oog liet vallen op het wel en wee van volkeren. Niet elke politiek is christelijk, wil dat uitdrukkelijk niet wezen, maar heeft wel te maken met de realiteit van Christus' macht in deze wereld en zal derhalve moeten kiezen voor Hem te zijn of zich tegen Hem op te stellen. Vaak verwijt men onze Staatkundig Gereformeerde Partij dat zij eeuwen achteraan komt. Het zou evenwel kunnen zijn dat onze Partij de eeuwen, een eeuw of minder vooruit loopt en derhalve progressiever is dan de meest progressieve partijformatie ten onzent of waar ter wereld. Wij weten in elk geval waar de klepel hangt. De volken zijn voorwerp van Christus' algemeen en van Christus' bijzonder Koningschap. Deze notie staat centraal in de partijrede A.D. 1980.

De Bijbel kent voor volken een woord, dat wij terugvinden in ons woord heidenen. Het zijn de volken die bruisen en ruisen, koken en koken als de zee. Waarom woeden de heidenen en bedenken de volken ijdelheid? Wanneer wij onze ogen laten gaan over de volkeren-zee, zoals die zich deze dagen aan ons vertoont, kan grote zorg ons vervullen. Het geraas van grote wateren is geweldiger dan tot voor kort. Geloofden velen de woorden van de hoogste Profeet, Die oorlogen voorzegt en geruchten van oorlogen. Grote verdrukking als niet geweest is van het begin der wereld zal er zijn. Dit toekomstperspectief hoeft ons niet te weerhouden om ons met man en macht in te zetten voor vrede, veiligheid en ontspanning. Wel moet het ons bewaren voor al te optimistische verwachtingen. De mentaliteit van miljoenen verschilt nauwelijks van die van de torenbouwers van Babel.

Tijdens de indringende debatten over de modernisering van de kernwapenen, waarbij ons volk met name existentieel, althans emotioneel, betrokken was, taxeerden tallozen dat Sowjet Rusland niet in zijn schild voerde en dat argeloos, soms te argeloos vertrouwen wederkerig vertrouwen zou ontmoeten. Als een dreun volgde de bezetting van Afghanistan. Onwillekeurig kwamen herinneringen boven aan de meidagen, die weldra veertig jaar achter ons liggen. De meesten waren niet wakker geschud. Zij droomden voort. Meteen nog een hevige klap. Want zo kwam de verbanning van de prominente dissident Sacharow aan. Een koude wind is opgestoken. Het gehele Midden-Oosten is een kruitvat. Amerika is tegen de grenzen van prestige en zelfrespect teruggedrongen.

De Verenigde Staten en China zoeken toenadering om gezamenlijk te opereren tegenover Rusland, dat deze ontwikkeling gespannen en niet zonder zorg volgt met opmerkelijke blik. De negerbevolking in Afrika komt aan het bewind ook in die gebieden, waar tot voor kort blanken heer en meester waren. Zuid-Afrika komt in de eerste linie. Ook in Zuid-Oost-Azië blijft de situatie gespannen, terwijl in Zuid-Amerika steeds nog van alles kan gebeuren. Reeds bestond er naast gevoelens van achteruitzetting onvrede met de welvaart, die in een aantal landen doen toenemen. Bovendien vermenigvuldigen zich groepen en minderheden, die, overtuigd van hun recht en gelijk, met geweld hun wil wensen op te leggen. Nederland tussen de volkeren der aarde. Het is geen opwekkend beeld. Er komen hoe langer hoe meer vluchtelingen in de wereld. Hoevelen zullen nog verdreven en verjaagd worden door tiranie en uitbarsting van geweld? Het gebed, dat Christus heeft aanbevolen, verdient overname. Bidt dat uw vlucht niet plaats vindt in de winter of op de sabbat. De wereld moet misschien nog door een diep dal of langs een Armageddon, eer de zee verstilt en rooddoorgloed haar kristallijnen voorkomen krijgt.

Tijdens de heftige discussie over de kernbewapening zag het er naar uit dat aan de merktekenen der christenen, opgesomd in artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, een nieuwe toets was toegevoegd. De ware christen verwerpt radicaal het kernwapen, terwijl de valse christen erop vertrouwt als op een verderfelijke afgod. Geenszins hebben wij op enig moment staande gehouden dat ons betrouwen moest rusten op enig wapentuig. Afstand doen van de moderne wapenen zien wij als

verzoeking, ook al komen daar bijbelteksten bij ter sprake. Dit houdt geenszins in dat wij ook maar voor het minst onderschatten de onvoorstelbare vernieling en vernietiging, die het gevolg zullen zijn van de inzet van nucleaire wapens. Het is een huiveringwekkende keus tussen hel en dood. De afschuwelijke wrede en kolossaal massale dood of de hel op aarde met mateloze verleiding van geloofsafval en verraad van dierbaren. Respect mag er zijn voor hen, die menen dat zij de meest geraffineerde kwellingen zullen doorstaan in het kader van hun betere weerbaarheid. Mogen zij deze zware lasten iedereen opbinden? Het gebrek aan eenparigheid van gedachte betekent nog eens een extra nood, omdat daarop gretig wordt ingespeeld. Gebrek aan uniformiteit kan slecht uitpakken.

Te vrezen valt dat velen in hun opstelling in deze problematiek zich al te zeer laten leiden door de gedachte dat met het leven hier in deze wereld op deze aarde alles gebeurd is. Zij leven zonder God en zonder hoop.

Zonder hoop van eeuwig leven en op blijvende stad. Wanneer de meest essentiële dingen bij ons ontbreken zijn wij blind, dat wil zeggen van verre niet ziende.

Juist omdat het levensaccent zwaar rust op wat de wereld hier te bieden heeft, valt de economische achteruitgang moeilijk te verwerken. De consequenties worden weggeduwd. Het is alsof men zichzelf een rad voor de ogen wil draaien. De politiek heeft derhalve alle pijn en moeite om de terugloop aan de mensen te verkopen. Zeg maar gerust aan het volk, want in die betekenis komt het woord volk in de Bijbel voor. Het volk zat neder om te eten en te drinken; daarna stonden zij op om te spelen. Je ziet ze overeind komen. Dat was een leventje naar hun lieve lust. Neerzitten om te eten en te drinken. Opstaan om te spelen. Zo was het met het groene hout. Met het volk Israël Geen wonder dat ons volk en dat andere volken zo doen. Het ergste wat overkomen kan is dat waar de psalm van zingt. "Ik liet hen dies, veracht, naar 't hun goed dacht, hand'len". In 't Grieks zegt men tegen volk: demos. Vandaar het woord: democratie. De heerschappij aan het volk. Dit zou zo erg nog niet zijn, wanneer maar niet het volk zelf beheerst werd door 'lusten en zucht' naar lichtzinnige genoegens. Ooit werd in de geschiedenis de slavernij afgeschaft, maar ten aanzien van de zonde is de mens slaaf gebleven. Om de goedkope gunst van het volk, van de massa te ver-

werven zorgen de leidslieden voor brood en spelen. Daar vraagt het volk om. Aäron verdedigt zich in die geest, als hij ter verantwoording wordt geroepen voor de vervaardiging van het gouden kalf. Hij zei: Mozes u weet zelf hoe dit volk is. Het ligt in het boze. Zij zeiden: Maak ons goden. Met de mond vraagt het volk er om. Maar de eigenlijke situatie, waarin zij verkeren, vraagt om wat anders. Vraagt om voorgangers. Niet om brood alleen. Zeker niet uitsluitend om spel en tijdverdrijf. Het volk heeft nodig alle Woord Gods en het Koninkrijk dat alle dingen toewerpt. Dat moet ons beleid wezen. Het waarachtig welzijn voorstaan. Het volk ten baat. Ik ga zodoende in het spoor van mijn voorganger Ds. Zandt, die in 1959 zijn partijrede de titel meegaf: "Het grote volksbelang". Hij besloot zijn ook nu nog lezenswaardige toespraak als volgt: "Voorwaar, voorwaar het is de grootste schat, welke een mens kan bezitten, indien Gods geboden nageleefd mogen worden. De naleving daarvan waarborgt het welvaren van ziel en lichaam en is voor heel een volk van het grootste belang, omdat alleen daarbij zijn heil wis en zeker gewaarborgd is". Wij lezen dat eens leidsman Kajafas de vergadering, die hij voorzat, in gebreke stelde, ja, kapittelde. Hij was van oordeel dat de raad er niet van begreep. Vandaar zijn scherpe uitval: gij verstaat niets! Immers zij gingen behoedzaam om de enig mogelijke conclusie en harde maatregel heen. Gij overlegt niet wat nodig is, opdat niet het hele volk verloren ga. Ik weet zo goed als u dat het daarbij om een heel andere zaak en om een heel ander belang ging dan wij op dit moment behandelen. Met uw goedvinden kom ik daar aanstonds op terug.

Wanneer wij op dit moment de financiële - sociale - economische impasse, waarin ons land verkeert, beschouwen, is duidelijk dat het bestaan van ons volk in geding is. Minstens het welzijn. Bepaalde catastrofes dreigen. Veel staat op het spel. Zo niet het volk ten onder gaat kan er toch veel verloren gaan. Economische ontwrichting toch is geen vruchtbare voedingsbodem voor zedelijke ellende. De vraag is om die reden ten zeerste gewettigd of de beslissingsbevoegde organen niet zich blootstellen aan het radicale verwijt van Kajafas. Worden de noden voldoende verstaan? Wordt daadkrachtig overlegd wat nodig is, opdat niet het volk verloren gaat? Analyses en prognoses wijzen uit dat ernstige gevaren dreigen en dat uitstel gevaren herbergt. Natuurlijk kan men over bepaalde cijfers eindeloos harrewarren maar is het totaalbeeld niet verontrustend genoeg? Kwalen vragen effectieve medicijnen. Ter wille

van volksgunst kan men afdingen op het drastische van het middel, maar op die manier lopen verantwoordelijke politici het risico dat de geschiedenis hen zal noteren en kwalificeren als de bekende zachte heelmeesters. Van bestek '81, waarop een breed front storm liep, kwam lang niet alles terecht. Opnieuw horen wij dat beperkingen tot een orde van grootte van drie á vier miljard nodig zijn ter sanering van de toestand. Om ongewenste ontwikkelingen te voorkomen en rustig alles op een rij te zetten trad een loonpauze in. Een impopulaire maatregel. Dat vereist geen nadere uiteenzetting. De regering zal niet zonder aarzeling tot het besluit gekomen zijn. Er staan grote belangen op het spel, als wij het tenminste luchtig zo mogen noemen. Werkgelegenheid is een groot goed. Het is voor met name de kleine ondernemers in verschillende sectoren moeilijk om het hoofd boven water te houden. Het kost niet de grootste moeite om arbeidsplaatsen te creëren maar het is niet om het even welke. Er is een laag arbeidsplaatsen, die rust op een onderlaag. Wanneer het grondvlak wegzakt gaat de bovenbouw mee. Het kan wel degelijk op, wanneer de collectieve sector groeit en de particuliere vermindert. De collectiviteit vraagt om steeds toenemende democratisering.

Het zou echter heilzamer wezen, wanneer meer werd overgelaten aan de eigen verantwoordelijkheid en aan persoonlijke beslissing. Dat zou inderdaad beter zijn, want dan behoefde zich ieder niet met allen en alles te bemoeien, en allen behoeften niet de dienst van elkeen uit te maken. Een goede gemeenschap moet ruimte laten voor allen en voor ieder. Het zou de overheden ook ontlasten. Nu gunt men nauwelijks ruimte voor weloverwogen en bezonnen beleid. Regeren heet vooruitzien, maar men dwingt het beleid kortzichtig te zijn. De weg naar een oplossing op wat langere termijn is veelal moeilijk. Maakt men dat pad nog moeilijker, zo niet onmogelijk door eindeloos gebakkelei over details en finesses dan komen wij er nooit uit. Gij overlegt niet wat nodig is, opdat het volk niet ondergaat. Offers zijn soms nodig. Wanneer door veler bemoeienis en toedoen voorgestelde maatregelen in halve maatregelen verkeren, behoeven wij er ons niet al te zeer over te verbazen dat het voorgestelde doel niet wordt bereikt.

Zo even noemde ik de figuur Kajafas. Ik erkende dat in de situatie, waarin Kajafas poogde knopen door te hakken, andere belangen in geding waren. Het ging in feite om de vraag wat het volk moest doen

met Christus. Toen gold het een beslissing in een uniek situatie, die overigens van betekenis was voor de loop van heel de wereldgeschiedenis. Niettemin is de vraag vóór of tegen Christus voor ieder volk in elke fase van de historie actueel. Allereerst in deze zin dat de wet van Christus eerbiediging vraagt hoe ook de meerderheid van een volk daarover denkt. Verwerping van de eis is evenzeer een beslissing. Geen mens en geen volk kan zich aan de keus onttrekken. Daarbij gaat het niet alleen om de relatie tot de naaste, zoals, laten wij gemakshalve uitdrukken de Bergrede-politiek suggereert, maar ook om de verhouding tot de God van alle leven. Individuele ethiek is evengoed aan de orde als sociale ethiek. Bij herhaling heb ik in vorige partijredes bijzondere problemen genoemd. Voor ditmaal zou ik kunnen wijzen op de abortuswetgeving, die nog steeds slepende is en op de discussies rondom de euthanasie, die heviger oplaaien. In toekomstperspectief zien wij de mens van weteloosheid op de troon van de Allerhoogste. Wij zien reeds vele mensen van weteloosheid op Gods stoel. De laatste beslissingen over leven en dood wil de moderne mens in eigen macht. Het begrip alternatief doet geweldig opgeld. Maar ons volk moet weten dat allerhande zonden geen wettig alternatief zijn voor de ene gerechtigheid, die het volk verhoogt. Ik weet dat de Staat zich krampachtig verweert en uitroept dat hij zich niet als zedemeester kan en wil onderwerpen. Alsof wat de Schrift goede zeden noemt niet allang zijn overmeesterd. Bovendien is het een typische tegenstrijdigheid dat de huidige samenleving in sociaal-economische zeken nauwelijks enige vrijheid gunt en op terrein van zedelijkheid ene vrijheid die ontaardt in losbandigheid.

Een diepzinnig en weids en niet minder hecht gegeven luidt dat de Schepper van hemel en aarde op weg naar de voleinding een majestueus doel voor ogen houdt. Dat komt met name hierop neer dat Hij, ondanks alle verwarring en verijdeling, uit de volkerenwereld Zich een eigen volk vergadert uit alle tong, taal en natie. Dat is een goddelijk beleidsdoel en deze raad zal bestaan. Voor het volk als Gods eigen volk kent het Nieuwe Testament een specifiek woord. Ter wille van dit verheven oogmerk is het taak voor elke overheid om de prediking van het Evangelie en om de afbreuk van het rijk van de Boze te bevorderen. Indien ergens en ooit het adagium: Je maintiendrai (Ik zal handhaven) actueel is, dan in dezen. Indien een regering dit niet verkiest voor te staan of zelfs praktisch het tegendeel laat geworden, zal toch het stellige

voornemen zijn vervulling niet ontgaan. Daar niet van. Doch verwaarlozing van deze aangelegen opdracht aan de overheid zal niet in dank worden afgenomen. Wij zullen als partij in het veld de bestuurders dit criterium steeds aanleggen. Dat hebben wij gezworen. Helaas moeten zij constateren dat wat dit aangaat Christus niet tot Zijn recht komt in bestuur en beleid, dat Hij niet wordt verheerlijkt, maar integendeel gekruisigd. Christus herkennen en erkennen als zeer verborgen maar evenzeer machtige Regeerder van alle dingen is een kwestie van diepe wijsheid. Een wijsheid die weinigen bezitten jammer genoeg. De apostel spreekt uit dat niemand van de oversten van deze wereld bedoelde wijsheid heeft gekend. Indien zij haar gekend hadden zouden zij de Heere der heerlijkheid niet gekruisigd hebben.

Onkunde. Wat zeg ik daar een droef woord. Onkunde berokkent miljoenen onbeschrijfelijk verlies zonder einde. Iedereen die hiervan enig besef omdraagt, moet zich wel gedrongen en bewogen gevoelen alles bij te zetten om die onwetendheid op te heffen. In deze context is van belang eraan te herinneren hoe de visie van Christus was op de schare. Alweer een nieuw-testamenteisch woord voor volk. Een woord dat wij aantreffen in de term ochlocratie. Wanneer wij onder democratie verstaan een regering door een voor het volk, beduidt ochlocratie een heerschappij van de massa of soms van het gepeupel. Christus' visie op de schare hield in dat Hij haar met deernis en ontferming bezag als schapen zonder herder. Een gemakkelijk te beïnvloeden en te manipuleren massa. In deze betekenis heft het volk heel wat minachting en zwartverving over zich heen gekregen van dichters en denkers. Het volk "als deel van de natie, dat niet weet wat het wil". U hoeft er citaten-boeken maar op na te slaan. Met het volk in deze hoedanigheid hebben wij veelvuldig te maken, wanneer wij aan de politieke weg timmeren. Echter wij hebben noch reden op dit volk neer te zien als de schare, die de wet niet kent. Zo deden en doen Farizeeërs Als de dag van gister herinner ik mij hoe ik voor jaren, na een eerste slotrede mijnerzijds, me aan de partij en aan deze vergadering verbond met enige toelichting en toepassing op de woorden van Jesaja: Wee mij, want ik verga, dewijl ik een man van onreine lippen ben, en woon in het midden van een volk dat onrein van lippen is. Hoe kwam de profeet tot levendig besef mede van eigen onreinheid? Omdat zijn ogen de Koning, de Heere der heirscharen, hadden gezien. Heerscharen dat is het

woord dat ik juist noemde als aanduiding van het volk dat God tot Zijn volk wil maken.

Onrein temidden van een onrein volk. In dat kader plaatste ik de deelname van de SGP aan de praktische politiek, alsmede de manier waarop dat moet gebeuren. Ik zei: "als de dag van gister", juist omdat ik mij bijzonder herinner de ontroerde instemming van mijn voorganger als voorzitter, wijlen Ds. Zandt. Kennelijk was het in zijn geest. Onrein temidden van een onrein volk. Daarom mogen wij ons niet als 'heiliger dan u' afscheiden van ons volk. Op deze hoogte van mijn betoog moet me van het hart, dat het mij pijn deed dat bij sommigen in de partij enige kritiek rees vanwege SGP-deelname aan een samenkomst onlangs in Utrecht, waarin partijen uiting geven aan verontrusting en afkeuring over de inval der Russen in Afghanistan. Niet altijd gaan wij met de massa her en der om uiting te geven aan afkeuring of protest. Lang niet altijd. Maar wanneer onder leiding en op waardige wijze gevoelens tot uiting komen mag ons geluid en mag ons getuigenis niet achterweg blijven. Omdat we de visie delen dat, helaas, de schare zonder leider is en de stem van de herder dringend behoeft. Ik herinner mij klaar en duidelijk hoe een ouderling in mijn eerste gemeente uitsprak vanuit besef wie hij was, en vanwaar hij kwam: Ik kan naast iedereen gaan zitten. Werd ook de Heere niet kwalijk genomen dat hij aanzat met tollenaars en zondaren? Laten wij ons wachten voor de zuurdesem van de Farizeeërs Nee, wees het zout der aarde. Indien het zout niet in de spijs gaat, dient het zout nergens toe. Indien het tarwegraan in de aarde niet valt. Ontferming gezien de situatie mocht er heus wel zijn. Wij mogen ons daarbij laten leiden door de regel: ontfermt u wel over enigen, onderscheid makende. Volgens die regel hebben wij gehandeld. Misschien heb ik te lang stilgestaan bij wat een incident lijkt. Het gaat evenwel om een toon. Een toon die de muziek maakt van het politieke optreden van onze partij. Onrein van lippen en wonende temidden van een volk dat onrein van lippen is. Dat volk dat wij van harte de leiding van de Herder der volken gunnen. Om enigen te winnen.

Uit dien hoofde gaat ons ook de veiligheid en wezenlijke vrijheid van het volk aan de ziel. Juist nu donkere wolken samenpakken aan de einder van de internationale hemel. Daarbij komen de reeds gememoreerde verslechterende economische omstandigheden. De olieprijsverhoging werkt door. Opnieuw flikkert de inflatie weer op. De werkgele-

genheid laat zich somber aanzien en het is zaak die niet te laten verergeren. De wereldhandel stukt. Nu heeft het ene met het andere te maken. Vijandelijkheden beginnen dikwijls in perioden van economische malaise. Een stemming van defaitisme en van onvoldoende overtuiging dat agressie vastberaden moet worden tegemoet getreden, een sfeer van "gebroken geweren" werkt er niet aan mee ons geruster te gevoelen. Vreesachtigheid trekt de aanvaller aan. Dat is ook ons bezwaar tegen de brede maatschappelijke discussie over het kernwapen. Huiveren velen op verschrikkelijke wijze voor de onvoorstelbare verwoestingen, die het gevolg zullen wezen van een oorlog met de moderne wapenen? Wij ook! Daarover behoeft geen enkele twijfel te bestaan. Bij het volk - wanneer ik dit een keertje zo mag zeggen - gaat het om een primaire spontane reactie. Geconfronteerd met de geschilderde uitwerking van de vernietigende wapenen zegt men onmiddellijk: Alles is beter dan dat. Dan maar liever aanvaarden, wanneer een brute agressor en usurpator toch doorzet. Men vergeet dat dezelfde techniek, die dergelijke geperfectioneerde verdelgende wapenen ontwikkelt, evenzeer bij machte is geraffineerde apparatuur te ontwikkelen van onderdrukking, manipulatie en mentaliteitsbeïnvloeding. Wie het ene exploiteert zal geen scrupules kennen om het ander niet te gebruiken. Er kan verdrukking komen, dat zelfs uitverkorenen zullen verleid worden, wanneer de termijnen niet verkort worden. De primaire reacties van afwijzing zijn te begrijpen. Bezwaren die te respecteren zijn. Maar of het de toets van kritiek doorstaan kan, wanneer men vanuit deze opstelling de brede schare mobiliseert, die vanuit andere gevoelens reageert is een vraag die ernstig onderzoek en zelfonderzoek waard is. Ik heb de gedachte dat men bezig is een nieuwe lap te zetten op een oud kleed. Dat is niet geoorloofd. Het is een kwalijke ontwikkeling, wanneer een toestand intreedt, waarvan het evangelie zegt, dat "hun en der hogepriesters geroep geweldiger werd". (Lukas 23: 23). Wij moeten weten wat wij doen, wanneer overpriesters en ouderlingen zich mengen tussen de scharen. Vox populi non vox Dei. De stem van een begrijpelijk beducht volk kan nimmer samenvallen met wat Gods stem in het Evangelie van ons vraagt. Wat wij in alle gebrek en zwakheid wensen voor te staan komt hierop neer dat wij het ware welzijn van het volk willen behartigen. Er is een nauwelijks een departement van bestuur te noemen of er komen samenstellingen voor, waarmee beleidsorganen worden aangeduid, waarin het woord volk voorkomt. Bij namen als Volkshuisvesting en

Volksgezondheid is dat al heel duidelijk. Welnu, via onze vertegenwoordigers wenst de SGP het verantwoorde belang van het volk te dienen. Om 's Heeren huis in u gebouwd wil ik het goede voor u zoeken. Voor het volk, de polis, de staat willen wij onze beste krachten inzetten.

Nog onverwacht deed Hare Majesteit Koningin Juliana mededeling van haar besluit af te treden. Wij eerbiedigen haar beslissing. God geve haar een gezegende levensavond met de Prins in het midden van haar familie onder ons volk. Ons land is haar grote dank verschuldigd voor haar toegewijde taakvervulling. Het zij onze nieuwe Vorstin geschonken te regeren in de geest als haar moeder deed. Dat de Koning eeuwig leve, bidt elk met diep ontzag. Het meest belangrijke is dat er veel gebed zij voor volk en vorstenhuis. Het verbond met de Potentaat der potentaten, door Willem van Oranje gesloten, moge nog van kracht zijn ten baat en tot zegen. In de lijn van ons program van beginselen mogen wij vaststellen dat de eeuwenoude band met het huis van Oranje voortduurt. Dat het constitutioneel koningschap opgedragen aan het doorluchte huis bestendig blijve is onze begeerte.

Het is van betekenis dat wij dit willen vaststellen, temeer omdat, wanneer bij leven en welzijn wij een ander jaar in partijvergadering bijeen zijn, verkiezingen voor de Tweede Kamer zeer nabij komen. Tenminste wanneer politieke ontwikkelingen niet eerder het volk naar de stembus roepen. Zoals de wereldpolitiek een aaneenschakeling is van oorlogen en geruchten van oorlogen, bestaat de nationale uit kabinetcrises en geruchten van crises. Tot dusver bleef het kabinet aan het bewind, ook na de felle verwickelingen inzake de modernisering van de kernwapens in West-Europa. De discussies hierover zijn nog niet verstomd. Hoe zwak de basis in het parlement, het kabinet hield het hoofd boven water.

Met name verstomde dit debat niet binnen het CDA. Wij spreken tegenwoordig zo gemakkelijk over het CDA, terwijl de feitelijke fusie van de drie confessionele partijen nog moet plaatsvinden. Volgens plan oktober dit jaar. Ik heb het vermoeden dat de heer Steenkamp en de heren rondom hem de hele zomer zullen blijven schaatsen. Nu eens een forse streek naar rechts opbotsend tegen premier Van Agt en zijn kabinet en daarna een even forse uithaal naar links opbotsend tegen een

groepje dissidenten, die van de weeromstuit capriolen maken om zich op het gladde ijs met hun scherpe ijzers staande te houden. Het zal wel een huis blijven dat tegen zichzelf verdeeld is. Bij de andere grootste partij ziet het er navenant uit. Het zal voor de politieke leider, de heer Den Uyl, afgaande onder zijn mannen, een blijvende inspanning betekenen zijn heerschare bijeen te houden. De democraten '66, die zich als dochtermaatschappij van de PvdA gedroegen, staan bij het volk momenteel beter in de gunst blijkens peilingen, nu zij minder thuis komen. Zij pretenderen een redelijk alternatief, doch dat zij zich van zedelijke alternatieven, zoals die tegenwoordig heten, niet afkerig betonen, is bedenkelijker. Tenslotte zien de liberalen zich voor de moeilijke taak gesteld onstuimige verkiezingswinst te consolideren in combinatie met deelname aan een regeringscoalitie. Over een eventueel verloop van de verkiezingen valt op dit moment weinig te beweren. Er zijn nog vele onzekere factoren, terwijl er wellicht nog heel wat tijd verloopt. Bovendien kunnen onverwachte gebeurtenissen een opzienbarende wending veroorzaken. Ik behoef slechts te verwijzen naar het plots geheel andere verloop van de presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten dan men geruime tijd meende. Indien nodig en mogelijk valt hierover een komend jaar meer naar voren te brengen. Laten wij bovenal toezien op de gang van zaken binnen eigen gelederen. Wij kunnen met een bepaald gemak moeilijkheden binnen andere groeperingen signaleren, maar laten wij niet nalaten de goede verstandhouding te bewaren in eigen midden. Tijdens verkiezingen laten wij gaarne uitkomen dat de SGP interkerkelijk is, hoewel wij nimmer over het hoofd moeten zien hoe droevig in wezen dit begrip wel is. Desalniettemin zullen wij dan ook het respect moeten opbrengen, wat de interkerkelijkheid vereist, opdat niet de ene groep wil overheersen ten koste van andere. Wij kunnen ons dermate blindstaren op verschillen, dat wij volstrekt vergeten hoe beslissend veel er is dat gemeenschappelijk samenbindt.

Temidden van het rumoer van grote en vele volkeren, temidden van een verdeeld volk willen wij het komende jaar, dat wij als partij ingaan, in getrouwheid aan onze uitgangspunten doen wat de hand vindt om te doen binnen het bestel zoals wij ons ook het afgelopen jaar hebben ingezet. Het verheugde ons dat onlangs het aantal burgemeesters uit en binnen onze kring steeg tot negen. Wij danken alle medewerkers in die functie en de zeer velen die hoe en waar ook medewerking verleenden

voor hun gewaardeerde prestaties. God verlene ons genadig wijsheid en gunst, hoezeer wij ons deze zegeningen door ontrouw en zwakheid onwaardig zijn. Wat de toekomst brengen zal is ons onbekend. Toch zijn wel de tijden donker. Laten wij ons dat niet ontveinzen. Met verdringingsmechanismen kunnen wij ons in een nadeliger positie manoeuvreren dan hoeft. Wij kunnen de ernst van de situatie ontkennen tot een moment dat niet meer te ontkennen valt. Een totalitair regiem heeft het voordeel met gewelddadige onderdrukking van oppositie in eigen land als gesloten eenheid te kunnen optreden. Door massieve operaties kan zo'n bewind het democratische tegenstanders tegen zich zelf verdeeld maken en zodoende als het ware een verlamme injectie toedienen alvorens toe te slaan. In die psychologische oorlogsvoering zijn democratische volkeren in het nadeel. Velen deinzen terug voor een koude oorlog, maar laten zij een lauwe ook niet onderschatten. Laat vrij het schuimend zeenat bruisen. Geen onheil zal de stad verstoren, waar God Zijn woning heeft verkoren. Soms is het zelfs niet meer mogelijk het hoofd koel te houden. Maar in de meest barre omstandigheden kunnen en mogen onze harten gerust zijn in de Heere. Hij staat boven alle volkeren en voert al Zijn welbehagen uit. Daarbij zal Hij Zijn volk Israël gedenken en opnemen om Zijn raadsplan te vervullen. De volken zullen Hem belijden. Volken zal Hij rechten, hunne zaak beslechten in rechtmatigheid, volken op deez' aarde, die Zijn arm vergarde, die Hij veilig leidt. Eenmaal zal de heerlijkheid en de deer en der volken ingebracht worden in het nieuwe en eeuwige Jeruzalem. Die gelooft kan nochtans goede moed hebben. Want de boze en stuiptrekende wereld is desondanks een reeds overwonnene.

*Oorlof mijn arme Schapen,
Die zijt in grooten noot,
U Herder zal niet slapen
Al zijt ghy nu verstroyt:
Tot Godt wilt u begeven,
Syn heylsaem Woort neemt aen,
Als vrome Christen leven,
't Sal hier haest zijn gedaen.*

(Wilhelmus, couplet 14)

Hoe is het? Een veel geuite vraag vandaag. Een van de meest aantrekkelijke nevenaspecten van de algemene vergadering is immers dat zij gelegenheid biedt vrienden van her en der te ontmoeten en te begroeten. Hoe is het? Hoe voelt u zich? Deze vragen, die heden zo vooraan in onze mond bestorven liggen, mogen we best eens toepassen op de voornaamste reden van onze samenkomst. Wij zijn immers bijeen om ons politiek te oriënteren Een ambitieuze doelstelling voorwaar. Het betreft een onoverzienbaar en zeer ingewikkeld gebeuren, zeer verward zelfs, en onderling tegenstrijdig. Wat matigen wij ons aan? De Bijbel spreekt in het meervoud van Overheden en machten. Daarbij krijgen wij de indruk dat mede de engelenwereld, die alle uitoefening van beleid beïnvloedt in de beschouwing betrokken blijft. Wanneer wij al moe worden op het pad voor voetgangers, hoe zullen wij ons dan wagen op de renbaan voor de paarden? Nogmaals hoe voelen wij ons?

Iemand drukte het ooit fijntjes uit. Wij moeten ons daarvoor wel even verplaatsen. Verplaatsen in tijd en ruimte. Waar wij tegenwoordig een grote puinhoop aantreffen lag het vermaarde Kapernaüm. Eens had deze plaats de belangrijkste Bewoner dezer aarde binnen haar muren. Laten wij ons vreemdelingen-beleid uitermate voorzichtig afstemmen. Wie kan zeggen welke personen wij onwetend huisvesten? Misschien juist vanwege deze hoogste Aanwezigheid was aldaar ook een bewonderenswaardige garnizoenscommandant gestationeerd. Deze militair typeerde zichzelf als iemand, die zowel ondergeschikt was als ondergeschikten onder zich had. "Want ik ben ook een mens onder de macht (van anderen) gesteld, hebbende krijgsknechten onder mij." Brengt dit ons niet op een gedachte? Gevoelen wij ons niet klein - en wel heel klein vaak, en onbetekenend - tussen en onder allerhande elkaar op leven en dood bestrijdende machten van diverse grootte en kracht, terwijl wij op verschillende manieren in meerder of mindere mate bij de uitoefening van macht betrokken zijn.

Nog een opmerking. Bedoelde hoofdman zei daarenboven iets van oneindig meer betekenis. En wel in het kort dit: Zeg het, Heere, met één woord. Deze bevelvoerder in het krachtenveld der machten had geloof in de zeggenschap van het Woord. Zie nu, geachte vergadering,